

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านการบริหารการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงค์ องค์การบริหารส่วนตำบลคงพูน อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. การบริหารการศึกษา
2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
3. การมีส่วนร่วม
4. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
5. กลยุทธ์ในการพัฒนา
6. การวิจัยปฏิบัติการ
7. บริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงค์ อำเภอดอนจาน จังหวัด

กาฬสินธุ์

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 8.1 งานวิจัยในประเทศ
- 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารการศึกษา

ยุคนี้เป็นยุค โลกาวิวัตน์ เป็นสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Society and Economic) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการในทุกวิชาชีพจำเป็นต้องปรับตัวอย่างมาก จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้า การบริหารการศึกษาก็เช่นเดียวกันจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินการจึงจะทำให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1. ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของหน่วยงานเพราะการบริหารเป็นกระบวนการในการจัดสรรทรัพยากร และทำให้คนสามารถปฏิบัติงานตามภารกิจขององค์กรไปสู่วัตถุประสงค์และเป้าหมาย การเรียนรู้เรื่องการบริหารจะช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายของงาน บุคลากรตลอดจนกลไกการดำเนินงานอย่างเหมาะสม การบริการเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการนำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบกันตามกระบวนการบริหารให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการบริหาร ดังนี้

เยาพา เดชะคุปต์ (2549 : 10) ได้ให้ความหมายการบริหารว่าเป็นการบริหารใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์มากที่สุด และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาในเชิงระบบแล้วจะเห็นว่า การบริหารเป็นเรื่องของขั้นตอนระหว่างทรัพยากร กระบวนการและผลผลิต สำหรับทรัพยากรนั้นอาจครอบคลุมไปถึง คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ การจัดการ ส่วนผลผลิตนั้นย่อมมุ่งตรงไปที่ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุณภาพหรือกำไร ทั้งนี้ผลผลิตจะเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการ หรือวิธีการที่จะนำมาใช้ในการบริหาร

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (2549 : 20) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่าการบริหารเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ที่ไม่มีกฎระเบียบหรือหลักเกณฑ์ที่ตายตัว สามารถยืดหยุ่น และประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์ในการบริหารคนและการบริหารงาน เพื่อมุ่งหวังผลสำเร็จของงานนั้นต้องอาศัยศิลปะของนักบริหารมืออาชีพ ไม่มีเทคนิค หรือหลักการบริหารใดที่ดีที่สุด ไม่มีหลักการบริหารใดที่เป็นแบบสำเร็จรูปสำหรับการบริหาร

จำเนียร พลหาญ (2553 : 3) ได้ให้ความหมายของการบริหารและการศึกษา คือ การที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาในสังคม โดยใช้ทรัพยากรการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้คนในสังคม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni. 1980 : 5) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

เซอร์เมอร์ธอร์น (Shemerthorn. 1996 : 4) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะของการทำงานให้สำเร็จ โดยใช้บุคคลอื่นให้เป็นผู้กระทำส่วนอีกความหมาย หมายถึง กระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม กำล้างความพยายามของ

สมาชิกในองค์กรและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายขององค์กรที่ได้กำหนดไว้

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะ เทคนิค พฤติกรรมในการสั่งการเพื่อให้บุคคลอื่นร่วมมือดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ที่บุคคลดังกล่าวตั้งเป้าหมายไว้เมื่อพิจารณาในเชิงระบบแล้วจะเห็นได้ว่า การบริหารเป็นเรื่องของขั้นตอนระหว่างทรัพยากร กระบวนการและผลผลิตสำหรับทรัพยากรนั้น อาจครอบคลุมไปถึง คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ การจัดการ ส่วนผลผลิตนั้นย่อมมุ่งตรงไปที่ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุณภาพ หรือผลกำไร ทั้งนี้ผลผลิตจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ย่อมขึ้นอยู่กับ กระบวนการ หรือวิธีที่จะนำมาใช้ในการบริหาร

2. หลักการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมาย ผู้บริหารต้องมี หลักการบริหารวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา ได้วางหลักการ บริหารการศึกษาไว้ดังนี้

ธวัชชัย เปรมปรีดี (2543 : 87 - 88) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกัน ดำเนินการเพื่อพัฒนาเยาวชน ประชาชน หรือ สมาชิกของสังคมหนึ่ง ๆ ในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือ คุณธรรมในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดี และมี ประสิทธิภาพของสังคมโดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในและนอก โรงเรียน

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2544 : 39 - 40) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การทำงานร่วมมือกัน การช่วยให้ตระหนักในเป้าหมายและวัตถุประสงค์การศึกษาการ ให้บริการสังคม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครองและประชาชน และ ให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลเหล่านี้ การใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด สำหรับ การศึกษาและวัตถุประสงค์ของมัน โดยผ่านทางวิธีการของการจัดองค์กร การสั่งการ การ อำนาจความสะดวก และปรับปรุงการทำงาน ทำให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

ปราชญา กล้าหาญและสมศักดิ์ คงเที่ยง (2545 : 12 - 15) กำหนดหลักการบริหาร ไว้ 9 ประการ หรืออาวูทซึ่งแก่ประการของการบริหารศึกษามีดังนี้ ความเข้าใจในการนำ นโยบายไปปฏิบัติ การใช้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการคาดคะเนและ จัดทำแผนงาน ความสามารถในการจัด โครงสร้างและระบบงาน ความสามารถในการจัด

บุคลากรในหน่วยงาน ความสามารถในการอำนวยความสะดวก การเป็นผู้นำการร่วมมือ ประสานงาน การประชาสัมพันธ์ และความสามารถในการจัดทำรายงานประเมินผล ในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการจัดควบคุมทรัพยากรค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 14 - 16) ระบุว่าปัจจุบันการบริหารองค์กร ภาครัฐและเอกชนนิยมใช้หลักการบริหารการจัดการที่ดี (Good Governance) หรือนักวิชาการบางคนเรียกว่า หลักธรรมาภิบาลบ้าง หลักธรรมบ้าง ซึ่งเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี ได้กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ระเบียบดังกล่าวพยายามสะท้อนภาพการบริหารจัดการที่ดีในองค์กร ซึ่งเริ่มจากการเรียกร้องของธนาคาร โลกให้ประเทศผู้กู้เงินกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ให้เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยประกันว่าผู้บริหารได้ดำเนินการบริหารด้านความรับผิดชอบและ นำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จขององค์กรอย่างแท้จริง เป้าหมายดังกล่าวรวมไปถึงความ รับผิดชอบ การเปิดเผยโปร่งใส การมีส่วนร่วม หลักธรรมาภิบาลตามระเบียบตามระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าวนี้ ได้ระบุหลักการไว้ 6 ประการ สามารถใช้ได้ทั้งหน่วยงาน ภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน ดังนี้

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมายและกฎ ข้อบังคับเหล่านี้ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายในกฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของ ตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นความถูกต้องดีงามโดยร่วมกันรณรงค์ ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักการนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม และส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันคนในชาติ โดยการปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาความสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยแรง ความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ เพื่อให้รับผิดชอบ ต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจน การเคารพความคิดเห็นที่ต่างกัันและกล้าที่จะยอมรับผลงานการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของ อย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันในเวทีโลก และรักษา ทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สรุปได้ว่า บริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือ กัน ดำเนินการเพื่อพัฒนาเยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมหนึ่ง ๆ ในทุก ๆ ด้าน และ บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

3. กระบวนการบริหารการศึกษา

กระบวนการบริหารเป็นแนวทางเทคนิค หรือวิธีการที่ผู้บริหารใช้ปฏิบัติการกิจ ใ้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมาย มีผู้เสนอกระบวนการบริหารไว้ดังนี้ คุลลิกและเออร์วิค (Gulick and Urwick. 1937 : 48-47) ได้สรุปกระบวนการ บริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ เรียกว่า "POSDCORB" ดังนี้

1. การวางแผนการดำเนินการ (P = Planning)
2. การจัดโครงสร้าง (O = Organizing)
3. การจัดบุคลากร (S = Staffing)
4. การวินิจฉัยสั่งการ (D = Directing)
5. การประสานงาน (Co = Coordinating)
6. การรายงาน การประชาสัมพันธ์ (R = Reporting)
7. การจัดงบประมาณ (B = Budgeting)

รอบบิน และ เกลส์เตอร์ (Robbins & Coulter. 2003 : 7) กล่าวถึงทฤษฎีการ บริหารตามแนวคิดของ อองรี ฟาโยล (Henri Fayol) ใน 5 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 ด้านการวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย และกล ยุทธ์ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงาน

ด้านที่ 2 ด้านการจัดองค์กร (Organizing) หมายถึง การกำหนดภาระงานที่ จะต้องปฏิบัติกำหนดบุคคลที่จะปฏิบัติ ตลอดจนวิธีในการปฏิบัติงาน

ด้านที่ 3 ด้านการสั่งการ (Commanding) หมายถึง การกำหนดให้ปฏิบัติงานตามแผนงานที่วางไว้ล่วงหน้าในการปฏิบัติงาน

ด้านที่ 4 ด้านการให้ความร่วมมือ (Coordinating) หมายถึง การปฏิบัติงานโดยพร้อมเพรียงกันทุกฝ่าย และเป็นไปในทิศทางเดียวกันในการดำเนินงาน

ด้านที่ 5 ด้านการควบคุม (Controlling) หมายถึง การประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการใช้การเสริมแรงเพื่อกระตุ้นการปฏิบัติงาน

เบทเทอร์แมน และ สเนล (Bateman & Snell. 2004 : 405) กล่าวถึงทฤษฎีการจูงใจในการปฏิบัติงานของ มาสโลว์ (Maslow) ภายใต้สมมติฐาน ดังนี้ คือ

1. มนุษย์มีความต้องการและเป็นความต้องการที่ไม่สิ้นสุดขณะความต้องการได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเข้ามาแทนที่ไม่มีวันสิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมที่ต้องการ
3. ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นตอนความสำคัญเรียงลำดับจากความต้องการขั้นพื้นฐานจนถึงความต้องการสุดยอด 5 ประการ คือ

- 3.1 ความต้องการทางกาย
 - 3.2 ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง
 - 3.3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของหรือความต้องการทางสังคม
 - 3.4 ความต้องการความสำเร็จ เกียรติยศ ชื่อเสียง
 - 3.5 ความต้องการความสำเร็จ ตามความรู้สึกริเริ่มคิด และทางความสำเร็จ
- การได้รับการยกย่อง การเจริญเติบโต และความเจริญก้าวหน้าในงาน

สรุปได้ว่า กระบวนการการบริหาร คือ วิธีการที่ผู้บริหารใช้ปฏิบัติการให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมาย โดยการวางแผน การจัดองค์การ จัดสรรคนงาน นำ การปฏิบัติ การควบคุมงาน การรายงานผล การจัดสรรงบประมาณ

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

1. ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 50) ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดในสถานะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็ก

ทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยต้องอาศัยแนวคิดและหลักการ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และได้สรุปแนวคิดในการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษา ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. เด็ก การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับเด็กในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝัง การฝึก และการให้เด็กได้ปฏิบัติจริง สิ่งแวดล้อมและสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็ก

2. ผู้บริหาร จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก หลักสูตรก่อนประถมศึกษา หลักการจัดการศึกษาอย่างละเอียด การเลือกครูและปฏิบัติงานกับเด็กได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูและปฏิบัติงานกับเด็กได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูและปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

3. การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องเหมาะสม ได้แก่ การจัดหาอาคารสถานที่ที่มีครุอนุบาล วิชาการอบรมเลี้ยงดู เครื่องเล่น เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมประจำวัน และความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อการพัฒนาและการให้การศึกษาแก่เด็ก

4. การปรับปรุงหลักสูตร ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีการพัฒนาแนวการจัดการสหกรณ์ โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรปฐมวัย สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดในสถานะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็กทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. จุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยประกอบด้วยงานหลัก 6 งาน แต่ละงานมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 56 – 58)

1. การบริหารงานด้านวิชาการ งานบริหารงานด้านวิชาการเป็นงานหลักที่สำคัญที่สุด จุดมุ่งหมายของการบริหารงานด้านวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย มีดังนี้

1.1 เพื่อวางแผนในการดำเนินงานการจัดชั้นเด็กเล็กของโรงเรียน

1.2 เพื่อจัดทำโครงการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงใช้ให้

เหมาะสม

1.3 เพื่อจัดหาสื่อการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.4 เพื่อนิเทศและควบคุมการสอนของครูให้ดำเนินไปตาม โครงการ

1.5 เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอน

1.6 เพื่อดำเนินการวัดและประเมินผลพัฒนาการของเด็กปฐมวัยให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในคู่มือครู

1.7 เพื่อสนับสนุนให้มีการค้นคว้า ทดลอง ปรับปรุงวิธีการสอน

2. งานด้านบุคลากร การบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนเป็นหัวใจของการบริหาร เพราะงานทุกชนิดของหน่วยงานทุกประเภทในโรงเรียนจะดำเนินไปด้วยอย่างมีประสิทธิภาพ และสำเร็จตามเป้าหมาย มีจุดมุ่งหมายที่ควรยึดในการบริหารดังนี้

2.1 เพื่อกำหนดแนวทางเกี่ยวกับบุคคลที่จะต้องดำเนินงานของปฐมวัยเป็นแนวทางปฏิบัติของบุคคลที่รับผิดชอบ

2.2 เพื่อจัดแบ่งหน่วยงานที่จะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะเกี่ยวกับการเรียนการสอน

2.3 เพื่อการบังคับบัญชาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ โครงการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งรวมถึงการที่จะให้บุคลากรทำงาน โดยความเข้าใจและให้ได้ผลดี

2.4 เพื่อควบคุมให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานตามแผนและนโยบาย

3. งานบริหารด้านกิจการนักเรียน งานบริหารด้านกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ มีจุดมุ่งหมายในการบริหารดังนี้

3.1 เพื่อศึกษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานเรื่องการจัดชั้นเรียนในระดับปฐมวัย

3.2 เพื่อจัดทำเขตบริการของโรงเรียนที่สามารถให้บริการเรื่องการจัดชั้นเด็กปฐมวัยของโรงเรียนแก่ชุมชน

3.3 เพื่อจัดการบริหารเรื่องสุขภาพ อาหารกลางวัน

3.4 เพื่อปฐมนิเทศผู้ปกครองนักเรียนในวันเปิดเรียนวันแรก

3.5 เพื่อส่งเสริมกิจกรรมให้เด็กปฐมวัยมีวัฒนธรรมและจริยธรรมที่ดี

4. งานบริหารด้านธุรการ การเงินและพัสดุ งานบริหารโรงเรียนนอกจากจะเป็นการปรับปรุงยกระดับของโรงเรียนตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา การปฏิบัติงานในกิจการ

ประจำวันทุกอย่างต้องถูกต้องตามหลักวิชาการ และระเบียบต่าง ๆ ดังนั้นในการจัดการศึกษาปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

- 4.1 เพื่อดำเนินงานสารบรรณให้เป็นไปได้โดยเรียบร้อย
 - 4.2 เพื่อควบคุมการดำเนินงานทั่วไป โดยเฉพาะการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยให้เป็นไปได้ตามแผนของทางราชการ
 - 4.3 เพื่อควบคุมดูแลให้การปฏิบัติเกี่ยวกับการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ประจำโรงเรียนดำเนินไปอย่างถูกต้องตามระเบียบทางราชการ
 - 4.4 เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และประสานงานระหว่างโรงเรียน และหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านงานธุรการ การเงินและพัสดุ
5. งานบริหารด้านอาคารสถานที่ จุดหมายของการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยในการบริหารด้านอาคารสถานที่ที่มีดังต่อไปนี้
- 5.1 เพื่อจัดห้องเรียนและสถานที่ที่จะส่งเสริมการเรียนการสอน
 - 5.2 เพื่อดูแล รักษา และปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย และจัดหาอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย
6. งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การจัดการศึกษาปฐมวัยในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เน้นที่การให้ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จะต้องให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ ในขณะเดียวกันชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากโรงเรียนด้วย ดังนั้นจึงมีจุดมุ่งหมายดังนี้
- 6.1 เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์พัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ตัวเด็กจะเป็นศูนย์กลางที่ดีในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะเด็กปฐมวัยโรงเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ได้ง่าย
 - 6.2 เพื่อประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้ชุมชนได้ทราบถึงการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทำให้ชุมชนทราบถึงปัญหาและความต้องการของโรงเรียน ในโอกาสที่โรงเรียนจะต้องได้รับความช่วยเหลือสะดวกขึ้น (เขวภา เดชะคุปต์, 2542 : 53 – 59)
- สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษาระดับปฐมวัย ประกอบด้วย งานหลัก 6 งาน ที่สำคัญ คือ การบริหารงานด้านวิชาการ งานด้านบุคลากร งานบริหารด้านกิจการนักเรียน งานบริหารด้านธุรการ การเงินและพัสดุ งานบริหารด้านอาคารสถานที่ และงานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นต้น

3. หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

คู่มือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2547 : 7-8) ได้กล่าวถึงหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท

2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามสภาพพื้นที่ของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย

3. พัฒนาเด็กโดยผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย

4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพและความสุข

5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็กหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ขวบนั้นเป็นหลักที่คำนึงถึงการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมเพื่อโอกาสในการพัฒนาเด็กทุกด้านตามลำดับขั้นตอนของการพัฒนา อย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาปฐมวัยยังเน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาครอบคลุมเด็กทุกประเภททั้งเด็กปกติ เด็กด้อย โอกาสและเด็กพิเศษ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลและเน้นเด็กเป็นสำคัญ ชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ทั้งยังเปิดโอกาสให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยผ่านการเล่นซึ่งเป็นการพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยเด็กเล็ก โดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีของการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุข ซึ่งต้องได้รับการประสานความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา

จากหลักการศึกษาปฐมวัย สรุปได้ว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี ซึ่งอยู่บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และ ความเข้าใจของทุกคนและเพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจและสติปัญญา

4. ความสำคัญการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้
 วราภรณ์ รักรวิชัย (2545 : 53) ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ
 ขั้นการพัฒนาการของเด็กที่พัฒนามาถึงระดับหนึ่งที่จะทำให้เด็กมีความสามารถที่จะเรียนรู้
 พฤติกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างง่ายโดยที่วุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาได้มีการพัฒนา
 ถึงจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นรากฐานให้ก้าวไปสู่การเรียนรู้ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 55) ได้ให้ความสำคัญของ
 การบริหารงานการศึกษาปฐมวัย ต้องมีการจัดระบบงานบริหารในโรงเรียน และศูนย์เด็กเล็ก
 ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ศูนย์เด็กนั้น ๆ สามารถจัดดำเนินงานได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ
 กล่าวโดยสรุป การบริหารการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. มีการดำเนินงานอย่างมีระบบเป็นระเบียบเรียบร้อย
2. ดำเนินงานให้ตรงตามเป้าหมาย ไม่หลงทาง
3. ช่วยประหยัดทั้งกำลังคน วัสดุอุปกรณ์ และเวลา
4. บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ (2546 : 1) กล่าวว่า สภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้น
 อย่างรวดเร็วและรุนแรง ได้สร้างความกดดันให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุง
 เปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทยให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ มี
 คุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่
 เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพจากผลงานทางวิจัย พบว่า เด็กปฐมวัยไทย จำนวนมากถึง 1 ใน 6 มี
 พัฒนาการล่าช้า ไม่สมวัย โดยมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุ แสดงว่าเด็กเหล่านี้ขาด โอกาสการ
 เรียนรู้และขาดการอบรมการเลี้ยงดูที่เหมาะสม รวมทั้งจำนวนเด็กที่มีความต้องการทางการ
 ศึกษาพิเศษเพิ่มขึ้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหา มีการเฝ้าระวังและ
 ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ทุกกลุ่มตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจนมุ่งเน้น การ
 พัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการและศักยภาพของเด็ก
 จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่งในเป็นการวางรากฐาน
 ในพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปีบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการ
 เรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม
 วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และ ความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้าง

รากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

5. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็ก 2.5 – 5 ปี

กรมวิชาการ (2546 : 8 -47) ได้อธิบายถึงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 ไว้ดังนี้ คือ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 2.5 – 5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

1. จุดหมาย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 2.5 – 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมาย เป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และสุขนิสัยที่ดี
1.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

1.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

1.4 มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม

1.5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการ

ออกกำลังกาย

1.6 ช่วยเหลือตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัย

1.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย

1.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของ

สังคม ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

1.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

1.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

1.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

2. คุณลักษณะตามวัย คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถตามวัยหรือ

พัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 2.5 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้อง

เหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคน ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือ ช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่า เด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน ต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันท่วงที คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 2.5 – 5 ปี มีดังนี้ เช่น พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญา

3. สารระการเรียนรู้ สารระการเรียนรู้ ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้สารระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 2.5 – 5 ปี จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่มีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่นับเนื้อหา การท่องจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการ จำเป็นต้องบูรณาการ ทักษะที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น และผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสารระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการ หรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา ปฐมวัย สารระการเรียนรู้กำหนดเป็น 2 ส่วนดังนี้

3.1 ประสบการณ์สำคัญ ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

3.1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่ การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่ การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก การรักษาสุขภาพ การรักษาความปลอดภัย

3.1.2 ประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ ดนตรี สุนทรียภาพ การเล่น คุณธรรม จริยธรรม

3.1.3 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคม เช่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การวางแผนตัดดินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ การมีโอกาสได้รับความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเอง และผู้อื่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น การแก้ปัญหาในการเล่น การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย

3.1.4 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่ การคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ เวลา

3.2 สารการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก สารการเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ผู้สอน สามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัยความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง สารที่เด็กอายุ 2.5 – 5 ปี ควรเรียนรู้ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 2.5 – 5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา โดยเด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล

6. แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2546 : 1-5) ได้กล่าวถึงแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่สำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการ แนวคิดเกี่ยวกับกรพัฒนาการตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าพัฒนาการของมนุษย์เริ่มตั้งแต่สันทัดต่อเนื่อง ไปจนตลอดชีวิต พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกคน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นเด็ก

จะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่อธิบายว่าเด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยตนเอง ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้อะไร ๆ ตนเองดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กจึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจเด็กสามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคลในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดีถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าได้เคลื่อนไหวมีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเองรวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระอบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเนื่องจากการเรียนรู้นั้นเป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้นทั้งคนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าสถานศึกษาการจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็กการเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็กทุกคนเด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเองการเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโตช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ฟ่อนคลายอารมณ์ และ แสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่นการเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่นสร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นกับธรรมชาติรอบตัวดังนั้นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็กทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน ไปหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่น มีความสุข

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของเด็ก เต็มตามศักยภาพเหมาะสมกับวัย เป็นการวางรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับต่อไป เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมและประเทศชาติต่อไป

การมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมที่ประชาชนหรือคน ที่อยู่ร่วมกันในสังคม ได้มีการพัฒนา ปัญญาความรู้ ความสามารถ โดยการแสดงออก ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม หรือ สถานที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย และมีความแตกต่างกันไปตามความเข้าใจ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนี้

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2548 : 9) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการทำงาน จะทำให้รู้สึกผูกพันกับงานหรือองค์กร ความรู้สึกผูกพัน หรือเกี่ยวข้องหากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะทำให้เกิดข้อผูกมัดหรือผูกพันสิ่งที่ตกลงร่วมกัน

สำราญ หาญสุวรรณ (2548 : 15) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้บริหารแบ่งอำนาจให้กับผู้ร่วมงานในองค์การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติงาน ร่วมแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญด้วยการระดมพลังสมอง พลังงานอย่างเข้มแข็ง

เฉลิม เกิดโมลี (2549 : 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการที่ประชาชนได้ให้คุณสมบัติส่วนตัวในด้านความรู้ความสามารถ และทรัพยากรที่มีอยู่ไปร่วมตัดสินใจในขั้นตอนต่าง ๆ ด้วยตนเอง หรือองค์กรที่ประชาชนจัดตั้งขึ้นอย่างมีเสรีและเสมอภาค

กิตติศักดิ์ เทียงมน (2553 : 9) ได้สรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ด้วยความรับผิดชอบร่วมกัน มีการประสานร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้อันเป็นผล ก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด

อนันต์ชัย พงศ์สุวรรณ (2553 : 14) การบริหารแบบมีส่วนร่วม นิยมเรียกย่อ ๆ ว่า PM หมายถึง การเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Environment) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งจะนำสู่จุดหมายของกลุ่มได้ให้สมการการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือ+ การประสานงาน + การรับผิดชอบ

Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility

อเนิงประเภทของการมีส่วนร่วมมี 4 ประเภท คือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำงาน ร่วมในการรับผลประโยชน์ และร่วมในการประเมินผล

ดังนั้น จึงสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการทำงานที่บุคคลหรือคณะบุคคลปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกันในองค์กรหรือหน่วยงานให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้ โดยร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมสนับสนุนและให้ข้อเสนอแนะในการบริหารการศึกษา

2. ลักษณะการมีส่วนร่วม

นริวรรณ พรหมขุม และคณะ (2548 : 7) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของกรรมการประจำโรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทตากจน จังหวัดขอนแก่น โดยได้แบ่งรูปแบบของกรรมการศึกษาไว้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่มีส่วนร่วมในด้านนโยบาย ได้แก่ การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำและการร่วมตัดสินใจ

2. กลุ่มที่มีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติการ เช่น แรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์การ
ประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน

ธานี คลังชำนาญ (2548 : 16) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาได้
จากหลายมุมมอง ดังนี้

1. จำแนกตามกระบวนการบริหาร
 - 1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน
 - 1.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 1.3 การมีส่วนร่วมในการจัดองค์การ
 - 1.4 การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร
 - 1.5 การมีส่วนร่วมในการใช้อิทธิพล
 - 1.6 การมีส่วนร่วมในการประสานงาน
 - 1.7 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล
2. จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม
 - 2.1 การมีส่วนร่วมในการประชุม
 - 2.2 การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
 - 2.3 การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
 - 2.4 การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
 - 2.5 การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
 - 2.6 การมีส่วนร่วมใช้แรงงาน
3. จำแนกตามความเข้มของการเข้าร่วม
 - 3.1 ระดับของการมีส่วนร่วมเทียม
 - 3.2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน
 - 3.3 ระดับของการมีส่วนร่วมแท้
4. จำแนกตามวิธีการมีส่วนร่วม
 - 4.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง
 - 4.2 การมีส่วนร่วมโดยอ้อม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2549 : 183-184) ได้เสนอแนวทางในการที่จะกำหนดว่า
เมื่อใดควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดในการตัดสินใจขึ้นอยู่กับ
ตัวแบบ (Model) จากการศึกษางานวิจัยของ วรุม และเขตตัน ได้เสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมใน

การตัดสินใจ ควรจะขึ้นอยู่กับธรรมชาติของปัญหา และสถานการณ์ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการตัดสินใจ ได้เสนอกฎไว้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กฎกลุ่มแรก เป็นการส่งเสริมคุณภาพของการตัดสินใจ

2. กฎกลุ่มที่สอง เป็นการส่งเสริมการยอมรับการตัดสินใจ

ในการตัดสินใจนั้นมีทางเลือก อยู่ 5 วิธี นับตั้งแต่ ผู้บริหารตัดสินใจคนเดียว (Unilateral) ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ (Shared) ทางเลือกในการตัดสินใจทั้ง 5 วิธี ได้แก่

1. ผู้บริหารให้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว ตัดสินใจเองตามลำพัง

2. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลที่อื่น แล้วตัดสินใจ

3. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายคน แสวงหาความคิดเห็นและ

ข้อเสนอแนะแล้วตัดสินใจเอง

4. ผู้บริหารปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่ม แสวงหาความคิดเห็นร่วมกันโดย

อภิปรายแล้วตัดสินใจ

5. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่มเกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหา แล้วให้กลุ่ม

ตัดสินใจ

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้นสามารถพิจารณาหลายด้าน เช่น การจำแนกตามกระบวนการการบริหาร การจำแนกตามกิจกรรมที่ปฏิบัติ การจำแนกตามระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมที่มีลักษณะแตกต่างกันนี้อาจจำเป็นต้องอาศัยหลักทฤษฎีการบริหารด้วย

3. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสถาบันพระปกเกล้า (2545 : 43-44) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 6 ระดับคือ

1. ระดับการให้ข้อมูล

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน

3. ระดับการปรึกษาหารือ

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของชุมชน

สมสมัย เพ็องงาม (2547 : 56-58) ได้กล่าวไว้ว่า การให้ความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียน มีผู้เกี่ยวข้องที่ต้องปฏิรูปการศึกษา ดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียน

1. สนับสนุนให้มีการทำหลักสูตรและการเตรียมการสอนที่ดี มีครูคนใดนำไปสอนนักเรียนควรได้รับความรู้และทักษะไม่แตกต่างกัน
2. มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนการสอนและความใฝ่ฝันของนักเรียนไว้สูง มีการประเมินผล และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน และการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สนับสนุนผู้ปกครอง หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน และชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน
4. จัดการสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน เป็นสังคมผู้เรียนรู้มีความเอื้ออาทรและปราศจากสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยทั้งหลายทั้งปวง
5. ครูร่วมมือกันทำงานอย่างนักวิชาชีพ ทำงานเป็นทีม เรียนรู้จากกันและกัน ร่วมมือกันสร้างองค์ความรู้ วิธีการสอน และสื่อใหม่ ๆ มาใช้ในโรงเรียน
6. ครูใช้ยุทธวิธีการสอนที่หลากหลาย ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ครูสอนทั้งวิชาการ ทักษะ และค่านิยมที่พึงประสงค์
7. ครูจัดการห้องเรียนได้ดีมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน นักเรียนเรียนรู้ได้จากครูจากเพื่อน จากเอกสาร และสื่อต่าง ๆ สามารถเรียนรู้และมีโอกาสนำความรู้ไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองขณะเดียวกันครูก็มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากนักเรียนด้วย
8. ครูทำการสอนเป็นขั้นตอน เรียงลำดับตามความยากง่ายและก่อนหลังของเนื้อหาและทักษะที่สอนมุ่งสู่การปฏิบัติ การค้นคว้า การสร้างองค์ความรู้ และการนำความรู้ไปเผยแพร่แก่นักเรียนและผู้ปกครอง
9. ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทในการส่งเสริมการเรียนของนักเรียนตามที่ได้ปรึกษาหารือกับครูสนับสนุน และช่วยเหลือในสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนของนักเรียนที่บ้าน ในชุมชน และแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
10. นักเรียนต้องเรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระทักษะ และวิธีการเรียนรู้ พร้อมทั้งพัฒนานิสัยใฝ่เรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เซรามิค เป็นต้น นอกจากสนับสนุนวัตถุดิบแล้ว อาจหมายรวมถึงการสนับสนุนครูจากชุมชน เพื่อทำการฝึกสอนถ่ายทอดงานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก ในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตร กรณีที่โรงเรียนจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ในและนอกชุมชน หรือจัดแสดงดนตรี เซ็ดหุ่นสังฆกร ชุมชนอาจเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยดูแลเด็กหรืออำนวยความสะดวกด้านสถานที่ ให้การต้อนรับดูแลวิทยากรบริการเครื่องดื่ม หรือร่วมแสดงด้วยตามความประสงค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 22-26) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน ในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการกำหนดทิศทาง และเป้าหมายของโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องตัดสินใจเป็นวิทยาศาสตร์ คือมีข้อมูลต่าง ๆ อย่างมาก ละเอียดและกว้างขวางพอ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลในชุมชนที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่ การที่จะได้ข้อมูลอย่างมาละเอียดและกว้างขวางพอนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของชุมชนอย่างทั่วถึงและเป็นจริง แต่การที่โรงเรียนจะได้ข้อมูลมาอย่างมาเพียงพอ และกว้างขวางนั้นจำเป็นที่จะต้องจัดเตรียมแบบสอบถาม หรือแนวทางในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลที่กระชับ รัดกุมพอ ตรงตามประเด็นที่ต้องการ และสะดวกแก่การที่สมาชิกของชุมชนจะให้ข้อมูลด้วย

2. การมีส่วนร่วมในการตีความข้อมูลและเสนอแนะทางเลือกเมื่อได้ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการรวบรวมวิเคราะห์และตีความข้อมูลพร้อมทั้งให้ข้อเสนอต่อข้อมูลนั้น กิจกรรมในขั้นนี้โรงเรียนจะดำเนินการเองก็ได้แต่จะไม่ได้ผลที่สมบูรณ์เพียงพอเท่ากับให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย แต่สมาชิกของชุมชนทุกคน จะเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตีความคงเป็นไปได้ ควรให้สมาชิกเพียงบางกลุ่ม บางคน ที่มีความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาที่โรงเรียนต้องการเท่านั้นมาเป็นผู้ช่วยวิเคราะห์ตีความข้อมูลให้

3. การกำหนดทางเลือกและข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงาน ในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนถือเป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่าโรงเรียนจะดำเนินการไปในรูปแบบใด อย่างไร เป็นการตัดสินใจในระดับนโยบาย เพื่อจะเป็นแนวปฏิบัติแก่ครูและผู้บริหารต่อไป โดยทั่วไปมักจะมีตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วม หรืออาจจะส่งแนวคิดผ่านสมาคมองค์การที่มีอยู่ในชุมชนไปสู่โรงเรียน การตัดสินใจเลือกทางขั้นสุดท้ายเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนจะต้องรับรู้ รับทราบและมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เมื่อมีการตัดสินใจเรื่องใดไปแล้ว ควรมีการประชาสัมพันธ์ (Communicating) ให้ชุมชนได้รับรู้ รับทราบทั่วกัน โดยใช้เครื่องมือและวิธีการทุกรูปแบบ เช่น จดหมายข่าวของโรงเรียน สมาคมครูผู้ปกครอง แจ้งผ่านนักเรียน

ออกข่าวในสื่อมวลชนท้องถิ่นเน้นและย้ำในคำปราศรัยของครูใหญ่ หรือบุคลากรต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นก็จะได้แก้ปัญหาพร้อมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับนโยบายของโรงเรียนการที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินนโยบายของโรงเรียนนั้นอาจจะแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4.1 การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ หมายถึง การให้ข้อมูล การพูดคุย การเสนอแนวคิดทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งสมาชิกของชุมชนอาจจะเสนอผ่านสื่อมวลชนในท้องถิ่น เสนอผ่านครูหรือผู้บริหารของโรงเรียน เสนอผ่านทางสมาชิกของสมาคมครูผู้ปกครอง หรือพูดในการประชุมของสมาคมครูผู้ปกครองโดยตรง

4.2 การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ คือ การที่ชุมชนมีตัวแทนของตนเข้าไปนั่งเป็นกรรมการบริหารของโรงเรียน หรือเป็นกรรมการในระดับต่าง ๆ ของโรงเรียน กรรมการที่เป็นตัวแทนของชุมชนจะให้ข้อมูล ตีความข้อมูลและเสนอแนะแนวทางปฏิบัติต่อโรงเรียนโดยตรง

พิทยาภรณ์ มานะจตุติ (2549 : 138-141) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา ดังนี้

1. การให้ชุมชนเข้ามาเยี่ยมชมโรงเรียน โดยทางโรงเรียนทำหนังสือเชิญชวนและแนบตารางแสดง วัน เวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กแต่ละชั้นเรียน หรือแสดงตารางเวลาว่างของครูหรือผู้บริหารไว้ด้วย เพื่อการพบปะสนทนา สร้างความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมของโรงเรียนให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2. การร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา บทบาทของคณะกรรมการนั้นมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจ กำหนดนโยบายให้ความเห็นชอบการตัดสินใจสำคัญของสถานศึกษาและกำกับให้ผู้บริหารปฏิบัติตามนโยบาย หลักเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสถานศึกษาแต่ผู้บริหารมีหน้าที่บริหารและรับผิดชอบตัดสินใจดำเนินงานของตน หรืออาจร่วมกันจัดตั้งสมาคมครู ผู้ปกครอง หรือชมรมผู้ปกครอง ทำหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา

3. การร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา เป็นการเชิญชวนให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางสถานศึกษาจัดขึ้น เช่น กีฬาสี งานวันพ่อ วันแม่ กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ งานประจำปี กิจกรรมวันปิดภาคเรียน พิธีมอบประกาศนียบัตร งานวันเกิดของโรงเรียน เป็นต้น ลักษณะของการมีส่วนร่วมขึ้นอยู่กับรูปแบบการจัดงาน หรือจำหน่ายและบริการอาหาร เป็นต้น

4. การร่วมดำเนินงานสถานศึกษา กิจการของสถานศึกษาครอบคลุมงานบริการ 6 งานซึ่งชุมชนอาจเข้ามาร่วมดำเนินงานด้วยตามความความถนัดหรือตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น เป็นอาสาสมัครผู้ช่วยครูงานการเงินและงบประมาณ งานธุรการ งานสุขภาพอนามัย งานสวัสดิภาพและความปลอดภัย เป็นต้น

5. การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ชุมชนอาจเข้ามาร่วมสนับสนุน กิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กโดยมอบวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติให้ นอกจากนี้สนับสนุนวัสดุดิบแล้ว อาจหมายรวมถึงการสนับสนุนครูจากชุมชน เพื่อทำการฝึกสอน ถ่ายทอดงานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก ในลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตร กรณีที่โรงเรียนจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น ทักษะศึกษาแหล่งเรียนรู้ในและนอกชุมชน หรือจัดแสดงดนตรี เชิดหุ่น ลีลาศ ชุมชนอาจเข้ามาเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือเด็กหรืออำนวยความสะดวกด้านสถานที่ ให้การต้อนรับดูแลวิทยากรบริการเครื่องดื่ม หรือร่วมแสดงด้วยตามความประสงค์

สมสมัย เพ็ญงาม (2549 : 56-58) ได้กล่าวไว้ว่า การให้ความร่วมมือระหว่างชุมชนและโรงเรียน โรงเรียนจะต้องมีการดำเนินการ ดังนี้

1. สนับสนุนให้มีการทำหลักสูตรและการเตรียมการสอนที่ดี มีครูคนใดนำไปสอนนักเรียนควรได้รับความรู้และทักษะไม่แตกต่างกัน

2. มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนการสอนและความใฝ่ฝันของนักเรียนไว้สูง มีการประเมินผล และนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน และการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ

3. สนับสนุนผู้ปกครอง หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน และชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน

4. จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอน เป็นสังคม ผู้เรียนรู้มีความเอื้ออาทรและปราศจากสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยทั้งหลายทั้งปวง

5. ครูร่วมมือกันทำงานอย่างนักวิชาชีพ ทำงานเป็นทีม เรียนรู้จากกันและกัน ร่วมมือกันสร้างองค์ความรู้ วิธีการสอน และสื่อใหม่ ๆ มาใช้ในโรงเรียน

6. ครูใช้ยุทธวิธีการสอนที่หลากหลาย ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ครูสอนทั้งวิชาการ ทักษะ และค่านิยมที่พึงประสงค์

7. ครูจัดการห้องเรียนได้ดีมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียน นักเรียนเรียนรู้ได้จากครูจากเพื่อน จากเอกสาร และสื่อต่าง ๆ สามารถเรียนรู้และมีโอกาสนำความรู้ไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองขณะเดียวกันครูก็มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากนักเรียนด้วย

8. ครูทำการสอนเป็นขั้นตอน เรียงลำดับตามความง่ายและก่อนหลังของเนื้อหาและทักษะที่สอนมุ่งสู่การปฏิบัติ การค้นคว้า การสร้างองค์ความรู้ และการนำความรู้ไปเผยแพร่แก่นักเรียนและผู้ปกครอง

9. ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทในการส่งเสริมการเรียนของนักเรียนตามที่ได้ปรึกษาหารือกับครูสนับสนุน และช่วยเหลือในสิ่งที่เอื้อต่อการเรียนของนักเรียนที่บ้าน ในชุมชน และแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

10. นักเรียนต้องเรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระทักษะ และวิธีการเรียนรู้ พร้อมทั้งพัฒนานิสัยใฝ่เรียนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11. นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมองเห็นความเกี่ยวพันระหว่างสิ่งที่เรียนและชีวิตอนาคตที่มุ่งหวัง

12. นักเรียนและผู้ปกครองร่วมมือกับครูและกรรมการสถานศึกษาในการสร้างโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่มีความเอื้ออาทร มีความรับผิดชอบ เป็นชุมชนการเรียนรู้ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2550 : 56-57) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบันจัดการศึกษาต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานตน เช่น เลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ร่วมตัดสินใจทิศทางการศึกษาของบุตรหลาน

2. ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร พัฒนาการของบุตรหลานและการเรียนการสอนประจำวัน

3. ร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นติดตามการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาและครูให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4. ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้ปกครองอาจร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน หรือร่วมกิจกรรมอื่นที่สถานศึกษาจัด ซึ่งหากสถานศึกษามีแนวทางสนับสนุนที่ดีก็จะส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5. ร่วมสนับสนุนกิจการการศึกษา โดยสนับสนุนด้านความคิดการเป็นผู้นำ การเป็นกรรมการ การร่วมประชุม การให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ข้อมูลความคิดเห็น การปกป้องดูแล การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมดำเนิน โครงการ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ธีระ รุญเจริญ และวาสนา ศรีไพโรจน์ (2554 : 124) ได้กล่าวถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและกับกำติดตามการใช้หลักสูตร

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริการ และบุคลากรในสถานศึกษาวรรณะลึกถึง ซึ่งมีหลัก 10 ประการ คือ

2.1 สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน

2.2 ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ

2.3 ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้หาก

ตั้งใจทำ

2.4 ต้องหมั่นสร้าง และปรุงแต่งตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์ เป็นที่ชื่นชม

ศรัทธาของชุมชนและเพื่อนร่วมงาน

2.5 อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่ายอยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงาน

ได้ทุกเวลา

2.6 หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม

2.7 ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศสมิทธิภาพ

2.8 พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่นจุดด้อย

เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา

2.9 หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ จากหน่วยงานบริษัท

ห้างร้าน โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ

2.10 สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนอย่าง

สม่ำเสมอ

3. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา มี ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและสถานศึกษา

3.2 การกำหนดนโยบาย เป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา

3.3 การประชาสัมพันธ์สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา

3.4 การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา

3.5 การตรวจสอบการจัดการศึกษา

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้

4.1 สำรวจความต้องการและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

4.2 การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา

4.3 การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ

4.4 กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

4.5 การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ และ

4.6 การสรุปผลการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการจัดการศึกษา นับเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กหากชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา รวมถึงการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้และมีเวลาว่างมาเป็นครูพ่อครูแม่ให้ความรู้ด้านวิชาการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นกับบุตรหลานย่อมเกิดผลดีทั้งต่อโรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ส่วนผู้ปกครองย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลานในโรงเรียนรวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับถือในตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

สรุปการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินการด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำในรูปแบบของคณะกรรมการ เพื่อคอยให้คำแนะนำและความคิดให้เป็นจุดเชื่อมโยงอันจะนำมาซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้ ทุกฝ่ายต้องสื่อสารแบบเปิดระดมความคิด เพราะในชุมชนย่อมมีทรัพยากรอันทรงคุณค่าแอบแฝงอยู่ ถ้าครูหรือผู้บริหารใช้โอกาสให้เป็นประโยชน์แล้วประโยชน์จะตามมามากมาย

บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อก้าวสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของสถานศึกษา ผู้ที่มีความสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2547 : 111-115)

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาแก่ปฐมวัยในระบบสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้บริหารควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 1.1 ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาปฐมวัย
- 1.2 คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานร่วมกับเด็ก เช่นผู้สอน ครูที่เลี้ยงอย่างเหมาะสม
- 1.3 ส่งเสริมทางบริการทางการศึกษาให้เด็กเข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาคและปฏิบัติ
- 1.4 ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเองมีความก้าวหน้า อยู่เสมอ
- 1.5 เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยร่วมให้ความเห็นชอบกำหนดวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กทุกช่วงอายุ
- 1.6 สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.7 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
- 1.8 นิเทศ ติดตาม กำกับ การใช้หลักสูตรและให้มีการประเมินการใช้หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก
- 1.9 กำกับให้มีการประเมินคุณภาพในสถานศึกษาและนำผลการประเมินไปใช้ในกานพัฒนาคุณภาพเด็ก

2. บทบาทผู้สอนระดับปฐมวัย

การพัฒนาคุณภาพเด็ก โดยถือว่าเด็กมีความสำคัญ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวบรรลุอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรมีบทบาท/หน้าที่ ดังนี้

2.1 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

2.1.1 จัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเอง และผู้สอนกับเด็กร่วมกันกำหนด โดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน

2.1.2 ส่งเสริมให้เด็กใช้ข้อมูล ศักยภาพของเด็ก และหลักวิชาการในการผลิต การกระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล

2.1.3 กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองด้วยวิธีการศึกษาที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และพัฒนาตนเอง

2.1.4 จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพและความแตกต่างของแต่ละบุคคล

2.1.5 สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

2.1.6 ใช้กิจกรรมการเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กหัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.7 ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

2.1.8 จัดการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงและนำผล การประเมินมาปรับปรุงคุณภาพเด็กเต็มตามศักยภาพ

2.2 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

2.2.1 สังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2.2.2 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

2.2.3 ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภูมิใจในตนเองและกล้าแสดงออก

2.2.4 ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี

2.2.5 จำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหา

เฉพาะบุคคล

2.2.6 ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชนเพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.3 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

2.3.1 นำนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

2.3.2 ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

2.3.4 จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร / กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

2.3.5 พัฒนาดตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

2.4 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

2.4.1 ทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตรหน่วยการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

2.4.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งกายและใจ เปิดโอกาสให้เด็กเล่น/ทำงานและเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2.4.3 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

3. บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กที่ผู้สอนและพ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องสื่อสารกันตลอดเวลาเพื่อความเข้าใจตรงกันและพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 48)

3.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ความเห็นชอบ กำหนด แผนการเรียนรู้ของเด็กกับผู้สอนและเด็ก

3.2 ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ

- 3.3 เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- 3.4 สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
- 3.5 อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และ
พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก
- 3.6 ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนส่งเสริม
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3.7 เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
- 3.8 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัด
การศึกษาของสถานศึกษา

4. บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัด
การศึกษาโดยให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อ ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้น
ชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. 2549 : 49)

- 4.1 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการ
สถานศึกษา สมาคม / ชมรมผู้ปกครอง
- 4.2 มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการ
ดำเนินการของสถานศึกษา
- 4.3 เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้และมี
ประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
- 4.4 ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
- 4.5 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก
และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี
ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
- 4.6 ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่ง
วิทยาการของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

4.7 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กลยุทธ์ในการพัฒนา

กลยุทธ์ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงศ์ อำเภอคอนจัน จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้กลยุทธ์ ดังนี้ คือ

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.1 ความหมายการประชุมเชิงปฏิบัติการ (work shop)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 60 – 67) ได้กล่าวไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การจัดประชุมขึ้นเพื่อเพิ่ม หรือเสริมทักษะบางเรื่องให้แก่ผู้เข้าประชุม โดยเฉพาะวิธีการอาจประกอบด้วยคำบรรยาย หรืออภิปรายเนื้อหาต่าง ๆ ติดตามด้วยการลงมือปฏิบัติภายใต้การดูแล และให้คำแนะนำของที่ปรึกษา เช่น การประชุม เชิงปฏิบัติการ เรื่อง “เทคนิคการติดตามงาน” หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “พฤติกรรมกลุ่มกับงานร่วมกัน” เป็นต้น

สมคิด บางโม (2549 : 93) ให้ความหมายของการประชุมเชิงปฏิบัติการว่า การประชุม หมายถึง การฝึกอบรมของการเข้ารับการอบรมได้ปฏิบัติจริง โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ การประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ หรือประชุมเมื่อได้รับความรู้ใหม่ที่จะต้องฝึกเพื่อนำไปปฏิบัติ นิยมให้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ มากกว่าการปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล

สรุปได้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การจัดประชุมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการเฉพาะ โดยมีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญคอยให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และข้อสำคัญผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญและเกิดทักษะในเรื่องนั้น

1.2 ขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 60 – 67) ได้กำหนดขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนดำเนินการประชุมปฏิบัติการ
2. การเตรียมตัวบุคคลที่เข้าร่วมประชุมและผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. การเตรียมเอกสารและคู่มือในการประชุมปฏิบัติการ

4. การจัดทำตารางประชุมและกำหนดหัวข้อตามตาราง
 5. การดำเนินการตามตารางการประชุมและสรุปผลของการประชุม
- สมคิด บางโม (2549 : 95) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ไว้ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 บรรยายให้ความรู้ เพื่อปูพื้นฐานความรู้ และวิธีการต่าง ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่เกินร้อยละ 20 ของเวลาประชุมทั้งหมด
- ขั้นตอนที่ 2 แบ่งกลุ่มย่อยมอบหมายงานให้ทำ
- ขั้นตอนที่ 3 ทุกกลุ่มลงมือปฏิบัติงาน
- ขั้นตอนที่ 4 รายงานผลการปฏิบัติงานในที่ประชุม
- ขั้นตอนที่ 5 ถ้าเอกสารให้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่ม ถ้าเป็นวัสดุสิ่งของหรือเครื่องมืออาจเก็บไว้ในที่ศูนย์ฝึกอบรม หรือมอบให้ผู้เข้ารับการอบรมนำไปใช้ในหน่วยงานของตน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง ลำดับขั้นตอนในการประชุมปฏิบัติการ เป็นการรวมกลุ่มของคนไม่มากนัก เป็นคนที่มีความสนใจหรือมีปัญหา ร่วมกัน มาพบปะกัน เพื่อใช้เวลาในการปรับปรุงความสามารถ ความเข้าใจและความชำนาญของแต่ละคน กำหนดขั้นตอนนี้เช่น การวางแผนดำเนินการประชุมปฏิบัติการ การเตรียมตัวบุคคลที่เข้าร่วมประชุม การเตรียมเอกสารและคู่มือในการประชุม การจัดทำตารางประชุม และสรุปผลของการประชุม เป็นต้น

2. การนิเทศภายใน

2.1 ความหมายของการนิเทศภายใน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 51) ให้ความหมาย ของการนิเทศภายใน หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครู ในโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมให้เต็มตามวัย ตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

จันทราณี สงวนนาม (2545 : 154) ได้กล่าวถึงกิจกรรมนิเทศภายใน สถานศึกษาที่ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้ มีหลายอย่างโดยคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การประชุม อบรม ปรุมนิเทศ การสังเกต

การสอนในชั้นเรียน การศึกษาเอกสารทางวิชาการ ตำรา การให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล การสนทนาทางวิชาการ การสาธิตการสอน การสัมมนา การพาไปศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การเยี่ยมชมชั้นเรียนและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กิจกรรม กระบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันจัดขึ้น เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครูในทุกด้านรวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน

2.2 ความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 51) กล่าวว่าภารกิจที่สำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา คือ การดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้สามารถสร้างเสริมนักเรียนให้มีพัฒนาการทุกด้านเต็มตามวัยและตามศักยภาพ บุคลากรสำคัญที่จะเป็นผู้ปฏิบัติภารกิจหลักนี้ให้บรรลุผล คือครูผู้สอน ครูเหล่านี้มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังของครูที่มีความแตกต่างของหน่วยงาน ในขณะเดียวกันก็มีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานให้แก่ครูทุกคนในโรงเรียน เพื่อสร้างเสริมขวัญและกำลังใจให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ ดังนั้นควรจัดให้การนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาครู ให้เป็นครูมืออาชีพ ให้ครูมีความสามารถในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้น ตอบสนองหลักสูตรยิ่งขึ้น ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมมือกันวางแผนพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นในขณะเดียวกันครูก็มีความมั่นใจ มีขวัญกำลังใจดีมีความภาคภูมิใจที่จะประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

สรุป ความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นภารกิจที่สำคัญของโรงเรียนประถมศึกษา โดยการดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนให้สามารถสร้างเสริมนักเรียนให้มีพัฒนาการทุกด้านเต็มตามวัยและตามศักยภาพ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในปัจจุบันนี้ วงการศึกษาของไทยทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชนสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ได้นำไปใช้เพื่อพัฒนาปรับปรุงระบบการทำงานในองค์กรของตนเองอยู่อย่างมากมายกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงใคร่ความสำคัญดังกำหนดไว้ใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 30 ให้สถานศึกษานับสนุนส่งเสริมการปรับปรุง และพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยใช้กระบวนการวิจัย

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 5) ได้สรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งถ้ากล่าวในบริบทของโรงเรียนก็คือการวิจัยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชั้นเรียน โดยที่ครูพยายามปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองจากการสะท้อนตนเอง การหาข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งการใช้ความเข้าใจและมโนทัศน์ของตนเองมากกว่าของผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน และผู้เกี่ยวข้อง ได้ใช้ความสามารถหรือควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง

สรุป การวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยของทำงานเชิงวิชาชีพ ทำการวิจัยระหว่างการปฏิบัติงานตามปกติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น เพิ่มคุณภาพของกระบวนการและผลผลิต เป็นการวิจัยไปปรับปรุงแก้ไขพร้อมกัน ถ้าเป็นการเรียนการสอนก็คือสอนไปวิจัยไป

2. ประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 7-8) ได้แบ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิธีวิทยาศาสตร์ (Scientific Action – Research) เป็นการวิจัยปฏิบัติการที่อาศัยกระบวนการวิทยาศาสตร์เป็นวิธีวิจัยหรือวิธีแก้ปัญหา เช่น

รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin ที่มีขั้นตอนคือการวางแผน การค้นหาความจริง การดำเนินการ และการวิเคราะห์ผล

รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ Taba – Noel Hinda Taba ซึ่งเป็นนักทฤษฎีหลักสูตรได้ประยุกต์วิธีการของ Dewey ที่มี 5 ขั้นตอน มาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยแยกได้เป็น 6 ขั้นตอน คือ 1) ระบุปัญหา 2) วิเคราะห์ปัญหา 3) กำหนดแนวคิดหรือสมมติฐาน 4) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล 5) ปฏิบัติหรือดำเนินการ 6) ประเมินผลการปฏิบัติ

รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ Lippitt – Radke ซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้

1. เริ่มต้นจากกลุ่มที่มีความต้องการที่จะค้นหาความจริง
2. ร่วมกันกำหนดว่า “อะไรคือสิ่งที่กลุ่มอยากรู้”

3. สร้างเครื่องมือวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์ขึ้นมา
4. กำหนดกลุ่มเป้าหมายและทดลองใช้เครื่องมือ
5. รวบรวมข้อมูลโดยมีการร่วมกันกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด
6. รวบรวมข้อมูลด้านทัศนคติที่เปลี่ยนไปของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ตั้งคำถามว่า “มองสิ่งต่าง ๆ แตกต่างไปจากเดิมหรือไม่เมื่อรู้ความจริง”

7. ร่วมมือกันค้นหาความจริงและนำเสนอความจริง ซึ่งอาจต้องใช้เทคนิควิจัยเฉพาะ และควรแบ่งงานกันอย่างเสมอภาค

8. ในบางครั้งข้อค้นพบที่เกิดขึ้นอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมหรือการรับรู้ทางสังคมของกลุ่มหรือคนใดคนหนึ่ง ซึ่งต้องช่วยกันสำรวจให้พบ

9. เสนอข้อค้นพบให้กลุ่มอื่นรู้ โดยการสนทนาหรือเขียนเป็นรายงาน

2.2 การวิจัยปฏิบัติการเชิงปฏิบัติ (Practical – Deliberative Action Research)

การวิจัยปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ และปรับปรุงพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานซึ่งรูปแบบนี้จะเน้นการให้เกิดการวิจัยขึ้นจากค่านิยมในการปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้เริ่มโครงการและบทบาทของผู้วิจัย คือการกระตุ้นและช่วยให้ปฏิบัติงานเกิดความเข้าใจและทำการปรับปรุงการปฏิบัติงาน เช่น

รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott จะเน้นวิธีการให้ผู้ปฏิบัติงานสะท้อนการพัฒนาตนเองในมุมมองของ John Elliott เขาเชื่อว่าการวิจัยปฏิบัติการจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีในสถานการณ์ทางสังคม

รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของ David Ebbutt ซึ่งแสดงว่าแนวทางที่ดีที่สุดในการคิดเชิงกระบวนการคือลำดับขั้นตอนตามวงจรแห่งความสำเร็จ ไม่ใช่การดำเนินการแบบเกลียว

2.3 การวิจัยปฏิบัติการเชิงอิสระ

เป็นการวิจัยปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการตอบสนองความต้องการขององค์การ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจ และปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยกลุ่มผู้วิจัยมีอิสระในการเผชิญหน้ากับปัญหาและร่วมมือกันแสวงหาวิธีการที่ดีที่จะแก้ไข แล้วส่งสะท้อนตนเองจากผลการปฏิบัติ เช่น รูปแบบวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin หรือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามรูปแบบ Kemmis และคณะ ซึ่งมีความคิดว่ากระบวนการวิจัยปฏิบัติการมีลักษณะเป็นเกลียว ประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตผล และการสะท้อนผล

ประวัติ เอรารรณ (2545 : 8 – 9) ได้อธิบายลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการไว้ 10 ประการ โดยอาศัยแนวคิดของ (Elliott. 1978) ดังนี้

1. ปัญหาที่นำมาวิจัย ต้องเป็นปัญหาของผู้ปฏิบัติงาน
2. ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้
3. ปัญหานั้นเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติ ไม่ใช่ปัญหาเชิงทฤษฎีหรือเชิง

หลักการ

4. มีการเสนอทางออกของปัญหา ปรับเปลี่ยนจนกว่าการวิจัยจะเสร็จสิ้น
5. เป้าหมายคือต้องการให้ผู้วิจัยเข้าใจปัญหา
6. ใช้วิธีวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ

การดำเนินการวิจัยและสถานการณ์ปัญหาที่เกาะติดเพื่อศึกษา

7. กรณีศึกษาในที่นี้ เป็นการรายงานตามการรับรู้และความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ

ของครูหรือผู้เรียน ฯลฯ

8. ใช้การบรรยายข้อมูลจากสัญลักษณ์ทางภาษาที่แสดงออกมาใน

ชีวิตประจำวัน

9. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลได้

อย่างอิสระ

10. เปิดรับหรือรวบรวมข้อมูลได้อย่างอิสระภายในกลุ่มหรือในระหว่าง

การปฏิบัติ

ประวิต เอราวรณ (2545 : 9 – 10) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการมีหลักการสำคัญอยู่ 16 ประการ คือสรุปได้ดังนี้

1. เพิ่มพูนความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ
2. มุ่งปรับการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงานของบุคคล
3. เน้นที่ปัญหาเร่งด่วนของผู้ปฏิบัติงาน
4. ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
5. ดำเนินการวิจัยภายใต้สถานการณ์ที่กำลังเป็นปัญหา
6. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ
7. เน้นการศึกษาเฉพาะกรณีหรือศึกษาเพียงหน่วยเดียว
8. ไม่มีการควบคุมหรือจัดกระทำต่อตัวแปร
9. ปัญหา วัตถุประสงค์ และระเบียบวินัย มีลักษณะเป็นกระบวนการ สืบ

เสาะหาความรู้ความจริง

10. มีการประเมินหรือส่องสะท้อนผลที่เกิดขึ้นเพื่อทบทวน

11. ระเบียบวิธีวิจัยมีลักษณะเป็นนวัตกรรม สามารถคิดขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมกับปัญหาได้

12. กระบวนการศึกษามีความเป็นระบบหรือเป็นวิทยาศาสตร์

13. มีการแลกเปลี่ยนผลวิจัยและนำไปใช้จริง

14. วิธีการแบบบรรยายข้อมูล การอภิปรายร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ

15. วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ซึ่งต้องมาจากการทำความเข้าใจ การ

ความหมายและการคิดอย่างอิสระ

16. วิจัยที่ปลดปล่อยความคิดอย่างอิสระ และเป็นการเสริมสร้างพลังร่วมในการทำงาน (Empowerment) ให้ผู้เกี่ยวข้อง

สรุป ประเภทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทที่สำคัญ ได้แก่ การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิธีวิทยาศาสตร์ การวิจัยปฏิบัติการเชิงปฏิบัติ และการวิจัยปฏิบัติการเชิงอิสระ เป็นต้น

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เอราวรณ (2545 : 11 – 12) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยหรือขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สำคัญว่ามีอยู่ 6 กระบวนการ คือ

3.1 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin มีการประยุกต์ใช้มากในการวิจัยเพื่อจัดการหรือทำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กระบวนการของ Lewin จะมีลักษณะเป็นลำดับการตัดสินใจแบบบันไดเวียน (Spiraling Decision) ซึ่งเริ่มต้นจากการสำรวจสภาพการณ์ปัจจุบัน แล้วกำหนดขอบเขตปัญหาให้ชัดเจนวางแผนแล้วลงมือปฏิบัติ และประเมินผลที่เกิดขึ้นตั้งนั้น

3.1.1 ขั้นตอนปฏิบัติการวิจัยของ Lewin ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การค้นหาความจริง การดำเนินการ และการวิเคราะห์ผล กระบวนการวิจัยปฏิบัติของ Lewin จะเริ่มต้นด้วย

1) กำหนดแนวคิด ที่ต้องการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน จะร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นปรับปรุงในส่วนไหนของงานสิ่งใดเป็นปัญหาที่แท้จริงและผลกระทบที่ตามมา แนวความคิดทั่วไปนี้เกิดขึ้นจากการสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้น ซึ่งผลที่ได้จากการสำรวจนี้กลุ่มผู้วิจัยปฏิบัติการจะนำไปกำหนดเป็นแผน

2) ร่วมกันวางแผนทั่วไป กลุ่มร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นเปลี่ยนแปลง ณ จุดใดก่อนจะใช้วิธีการใดในการแก้ไขปรับปรุงบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ และเป็นความสนใจร่วมกัน

3) กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ เป็นการแตกแผนออกเป็นแผนย่อย ๆ เริ่มต้นขั้นตอนแรกด้วยการเปลี่ยนวิธีการที่ใช้ในการปรับปรุงงานและต้องมองไปยังผลที่คาดว่าจะได้รับก่อนที่จะเริ่มต้นด้วยความรอบคอบ และวางแผนการติดตามผลที่จะเกิดตามมาแล้วร่วมกันพิจารณาเพื่อประเมินว่าวิธีการนั้น สามารถปฏิบัติได้จริงเพียงใดต้องมีการส่งสะท้อนผลที่เกิดขึ้นในขั้นแรกนี้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นสารสนเทศในการวางแผนขั้นตอนที่สองหรือขั้นตอนต่อไปเริ่มดำเนินการปฏิบัติงานในแผนที่สอง แล้วติดตามประเมินผลแล้วการวางแผนใหม่ ถ้ายังไม่ได้รับคำตอบ หรือปัญหายังไม่คลี่คลาย

ในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Lewin มีแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ที่กลุ่มนักวิจัยต้องมีหรือได้กระทำ คือ

1. การอาศัยความร่วมมือกัน (Collaborative) ของผู้ปฏิบัติงานทุกขั้นตอน ของกระบวนการวิจัยต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่ม
2. การอาศัยการเคลื่อนไหวภายในกลุ่ม (Group Dynamics) โดยการปฏิบัติงานจะใช้กระบวนการกลุ่มมาเป็นเครื่องมือ
3. การส่งสะท้อนผล ตามวงจรมันไคเวียน (Spiral of Reflective) แนวคิดของ Lewin นี้มีอิทธิพลต่อการวิจัยของ Elliott และกลุ่มนักวิจัยของมหาวิทยาลัย Deakin โดยได้นำเอาวิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมันไคเวียนของ Lewin มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติการทางการศึกษาในประเทศออสเตรเลียเวลาต่อมา

3.2 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott

John Elliott เป็นคนหนึ่งที่บุกเบิกการวิจัยปฏิบัติการทางการศึกษาในระยะต่อมาโดยได้ประยุกต์กระบวนการของ Lewin มาใช้เป็นกระบวนการวิจัยปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษา และพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในประเทศอังกฤษ โดยเขียนบทความชิ้นแรกชื่อ “What is Action – research in Schools?” ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1978 (ประวิต เอรารวรรณ์. 2545 : 13 – 15 ; อ้างอิงมาจาก Mckerman. 1996)

ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการเริ่มต้นด้วยการให้ผู้วิจัยกำหนดความคิดทั่วไป แล้วสำเร็จสภาพการเบื้องต้นกำหนดแผนนำแผนไปใช้กำกับติดตามการใช้แผนและดูผลที่เกิดขึ้นแล้วสำรวจสภาพการณ์อีกครั้งเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อเริ่มวงจรใหม่ Elliott

เห็นว่าความคิดทั่วไปเป็นสิ่งที่ชี้ความก้าวหน้าของการปฏิบัติ ส่วนการสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้นเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง การปฏิบัติตามแผน คือกระบวนการที่ดำเนินการต่อไป จุดที่ Elliott ได้ประยุกต์จากแนวคิดของ Lewin ก็คือนักวิจัยสามารถปรับเปลี่ยนความคิดทั่วไปได้วงจรใหม่ และเห็นว่าในการสำรวจ การวิเคราะห์ และการกำกับติดตามสามารถกระทำได้ในแต่ละวงจรไม่ใช่จะกำหนดไว้เฉพาะในขั้นตอนเริ่มต้นเท่านั้น เหตุผลเพราะการวิเคราะห์หรือการกำหนดปัญหาในการวิจัยนั้น บางครั้งนักวิจัยพบว่าปัญหาที่กำลังดำเนินการวิจัยไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง ก็ควรเปลี่ยนแปลงความคิดทั่วไป แล้วเริ่มใหม่ อย่างไรก็ตามแนวคิดของ Elliott ยังคงไม่แตกต่างไปจากแนวคิดของ Lewin ในส่วนที่เป็นขั้นตอนการวิจัยที่ยังมีลักษณะบันไดเวียน

3.3 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin

ในประเทศออสเตรเลีย Stephen Kemmis และคณะ ได้นำแนวคิดของ Lewin มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงการจัดการศึกษาของออสเตรเลียจนได้รับการยอมรับและเผยแพร่ไปกว้างขวาง ซึ่งในความคิดของ Kemmis และคณะนั้นการวิจัยปฏิบัติการคือการวิจัยแบบมีส่วนร่วม และการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะจะกระทำคนเดียวไม่ได้ เพราะการกระทำเพียงคนเดียวถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลง ก็จะทำลายพลังการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกลุ่ม ดังนั้นในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการจึงต้องกำหนดจุดสนใจร่วมกัน เช่น สนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการวิทยาศาสตร์ให้ลึกซึ้ง เป็นต้น เมื่อได้จุดสนใจร่วมกันแล้วก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกันเป็นวงจร คือ

การพัฒนาแผนการปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงสิ่งที่เป็นปัญหาซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างและแนวทาง การวางแผนต้องมีความยืดหยุ่น และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้

การปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้อย่างละเอียด รอบคอบ และมีการควบคุมอย่างสมบูรณ์

การสังเกตผลการปฏิบัติ เป็นการบันทึกข้อมูลหลักฐานหรือร่องรอยต่าง ๆ อย่างมีวิจาร์ณญาณเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติโดยอาจใช้วิธีการวัดแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วยซึ่งสารสนเทศจากการสังเกตนี้จะนำไปสู่การสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจถูกต้องทิศทาง

การสะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นกระบวนการทบทวน การปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไรเพื่อเป็นพื้นฐานการวางแผนในวงจรต่อไป

ดังนั้นองค์ประกอบของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin จึงประกอบด้วยจุดสำคัญทั้ง 4 จุดดังกล่าวมาคือการวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตผล และการสะท้อนผล ซึ่งมีการเคลื่อนไหวลักษณะ “เกลียวสว่าน” ไปในจุดทั้ง 4 จุดไม่อยู่นิ่ง

3.4 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ David Ebbutt

ประวิต เอราวรณ (2545 : 16 – 17) กล่าวถึงกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ Elliot) ว่าเป็นการประยุกต์ขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการของ Lewin มาใช้ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงแค่การศึกษาข้อเท็จจริงที่มีอยู่ แต่ยังรวมถึงการศึกษาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาประกอบการอภิปราย การหาข้อสรุปการกำหนดระยะเวลาการตรวจสอบความเป็นไปได้ ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการทั้ง 3 รูปแบบนั้น พิจารณาจะพบว่าหากนักวิจัยต้องการที่จะย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นอีกครั้ง นักวิจัยต้องดำเนินการวิจัยซ้ำรอยตามขั้นตอนเดิม

ประเด็นดังกล่าว David Ebbutt เสนอว่า แนวทางที่เหมาะสมในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการคือ การพิจารณาแต่ละขั้นตอนใดจะสำเร็จ หรือไม่สำเร็จ โดยดูได้จากข้อมูลย้อนกลับขณะดำเนินการ หากขั้นตอนใดสำเร็จก็ดำเนินการต่อ แต่ถ้าขั้นตอนใดไม่สำเร็จก็ปรับเปลี่ยนแผนใหม่เฉพาะขั้นตอนนั้น ไม่ต้องย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นใหม่ ซึ่งรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้ในการจัดการศึกษาของเอบบัทท์

สำหรับรูปแบบของ David Ebbutt การดำเนินการวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ นั้น ประกอบด้วยกิจกรรมหลายกิจกรรม นอกจากนี้ขณะดำเนินการวิจัย ยังสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องกันไปในแนวเส้นตรง ถ้ากิจกรรมที่กำหนดไว้สามารถปฏิบัติได้บรรลุจุดประสงค์ ในทางตรงข้ามถ้ากิจกรรมนั้นไม่เหมาะสม นักวิจัยก็สามารถปฏิบัติได้ 2 กรณี คือ 1) ปรับปรุงแก้ไขแนวคิดทั่วไป 2) จะปรับปรุงแก้ไขแผนงานทั้งหมดก็ได้

3.5 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ James McKernan

ประวิต เอราวรณ (2545 : 18 – 20) ได้เสนอวงจรการวิจัยปฏิบัติการที่ยืดเอาระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และกิจกรรมเป็นหลัก โดยวงจรปฏิบัติที่ 1 เริ่มจากการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติ และมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานนั้นเมื่อปฏิบัติงานครบวงจรแล้วก็เริ่มระบุปัญหาในการปฏิบัติงานและกิจกรรมใหม่ในวงจรปฏิบัติที่ 2 และต่อไปเรื่อย ๆ

กิจกรรมในแต่ละวงจรประกอบด้วย

1. การนิยามปัญหาในสถานการณ์ที่นักวิจัยประสบอยู่ในการปฏิบัติงาน
2. การประเมินความต้องการจำเป็นที่จะปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน
3. การกำหนดสมมติฐานเป็นการกำหนดผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากได้

มีการปฏิบัติแล้ว

4. พัฒนาแผนปฏิบัติซึ่งต้องทำละเอียดรอบคอบ
5. ลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องมีการบันทึกข้อมูลไว้
6. ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ
7. สะท้อนผลปฏิบัติ อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นและทำความเข้าใจ
8. ตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในช่วงเวลาต่อไป

3.6 กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart

Kemmis และ McTaggart (ประวิต เอราวรรณ์, 2545 : 142 – 156 ; อ้างอิงมาจาก Kemmis and McTaggart, 1988 : 11 – 15) กล่าวว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนา และปรับปรุงสภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ตามแนวทางของ Kemmis และ McTaggart มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Plan) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาเกี่ยวกับใคร แนวทางการแก้ไขอย่างไร และจะปฏิบัติอย่างไร

2. การปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแนวความคิดที่กำหนดกิจกรรมในขั้นการวางแผนดำเนินการ โดยการวิเคราะห์ห้วงการณ์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงาน เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผนงาน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรมีความยืดหยุ่นได้

3. การสังเกต (Observation) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยอาศัยเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลเข้าช่วย

4. การสะท้อนผล (Reflection) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือการตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ว่าสัมพันธ์กับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และของระบบการศึกษาที่ประกอบกัน

อยู่โดยการอภิปราย การประเมิน โดยกลุ่ม จะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินงาน กิจกรรม และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่น่า ไปสู่การปรับปรุงและวางแผนปฏิบัติต่อไป

สรุป กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายหลักเพื่อ พัฒนา และปรับปรุงสภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แบ่งออกเป็น 6 กระบวนการที่สำคัญได้แก่ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kurt Lewin กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ John Elliott กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ David Ebbutt กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ James McKernan และ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart เป็นต้น

จากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าได้เลือก กระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis และ McTaggart มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากเป็น กระบวนการที่มีขั้นตอนชัดเจน สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามแผนการจัดการศึกษาของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นการปฏิบัติที่เน้นให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันจะเกิดความผูกพันใน การทำงานมากขึ้น

สรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการวิจัยร่วมกันอย่างเป็นระบบ ของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่และให้ได้แนว ทางการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน ซึ่งถ้ากล่าวในบริบทของ โรงเรียนก็คือการวิจัยที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชั้นเรียน โดยที่ครู พยายามปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองจากการสะท้อนตนเอง การหา ข้อสรุปเพื่อแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่รวมทั้งการใช้ความเข้าใจและมโนทัศน์ ของตนเอง มากกว่าของผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานใช้ ความสามารถหรือควบคุมสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน (Planning) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาพร้อมกันระหว่าง บุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะ รายละเอียดของปัญหานั้นเกี่ยวกับลักษณะของปัญหาเกี่ยวกับใคร แนวทางการแก้ไขอย่างไร และจะปฏิบัติอย่างไร

2. การปฏิบัติ (Action) เป็นการนำแนวความคิดที่กำหนดกิจกรรมในชั้น การวางแผนดำเนินการ โดยการวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของ ทีมงาน เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผนงาน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรมีความยืดหยุ่น ได้

3. การสังเกต (Observation) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยอาศัยเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลเข้าช่วย

4. การสะท้อนผล (Reflection) ขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การประเมินหรือการตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ

บริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงศ์ อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ความหมายและความเป็นมาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงศ์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง สถานศึกษาที่ให้การอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ให้เด็กเล็กมีความพร้อม ด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา สถานที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงศ์ เป็นพื้นที่ของวัดสุวรรณคีรีวงศ์ บ้านดงพุงใต้ หมู่ที่ 12 ตำบลดงพุง อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์ รหัสไปรษณีย์ 46000 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เมื่อวันที่ 16 เดือนพฤษภาคม 2540 โดยความร่วมมือจากเจ้าอาวาส พระเถื่อ ธรรมชโย และชาวบ้าน เป็นผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์เด็กเล็กภายใต้การดูแล ของกรมศาสนา ในปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลดงพุง เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจดำเนินการจัดการศึกษา

2. ปรัชญา

การศึกษาปฐมวัยเป็นพื้นฐานของการศึกษาที่มั่นคง เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรม การเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม – วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อนำไปสู่การสร้างรากฐานคุณภาพ ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

3. วิสัยทัศน์

เตรียมความพร้อมเด็กตั้งแต่อายุ 2.5 – 5 ปี ให้มีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน เต็มตามศักยภาพ ครูและบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจสามารถ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่หลากหลายประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน ชุมชน มุ่งผลให้เด็กมีพัฒนาการตามมาตรฐานของหลักสูตร

4. พันธกิจ (Mission)

1. พัฒนาครู บุคลากร ให้เป็นบุคคลที่เป็นมืออาชีพ
2. เตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน และพื้นฐานการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
3. จัดหาและส่งเสริมสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีทางการศึกษาที่หลากหลาย
4. ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครู มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

5. ข้อมูลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงศ์

มีครูผู้ดูแลเด็กประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และมีเด็กอยู่ในความดูแล ดังนี้

1. ครูผู้ดูแลเด็กประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในวัดสุวรรณคีรีวงศ์ มีจำนวน 7 คน

นางจันทร์ธนอม มากันต์	รักษาการหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ
นางสมศวรร นาทัน	ครูผู้ดูแลเด็ก
นางประกอบ พรพนม	ครูผู้ดูแลเด็ก
นางสาวรมิตา ผลเสขา	ครูผู้ดูแลเด็ก
นางสาวสรญา ภูอุทา	ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก
นางสาวอรพิน การสอาด	ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก
นางสาวแสงสุรียา สุขวิเศษ	ผู้ช่วยครูผู้ดูแลเด็ก
2. เด็กที่อยู่ในความดูแลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น 156 คน รับเด็กที่มีอายุ

ตั้งแต่ 2 ปี 5 เดือน ถึง 5 ปี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

วรรณภา สุขนันท์พอส (2547 : 78 – 79) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด กาญจนบุรี พบว่า ปัญหาที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความเห็นคือ คณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีเวลาร่วมประชุม ขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้บริหารขาดความสัมพันธ์กับชุมชน และ โรงเรียนมีกิจกรรมมากแนวทางแก้ไข คือ จัดให้ทำ กำหนดการประชุมไว้ล่วงหน้าให้ชัดเจน จัดอบรมสัมมนา เสนอข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้

กรรมการรับรู้ ผู้บริหารไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนการจัดกิจกรรมของโรงเรียนร่วมกันและบุคลากรของโรงเรียนให้เกียรติยกย่องเห็นความสำคัญของคณะกรรมการ

พินิจ ชงโสม (2550 : 73 – 83) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การศึกษาขั้นพื้นฐานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ไปในทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน โดยให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร มีการกระตุ้น สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม มีการนิเทศติดตามแบบมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาครูในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนยกย่องชมเชยและส่งเสริมบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น สร้างความตระหนักให้กับบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผนการพัฒนาของโรงเรียน ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลสำเร็จด้วยกันมีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยในการบริหารกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อวางแผนการพัฒนาให้สูงขึ้น และเปิด โอกาสให้บุคลากรได้ร่วมตรวจสอบการบริหารงบประมาณและความคุ้มค่าจากการดำเนินการทุกโครงการและสร้างความตระหนักในการร่วมรับผิดชอบการบริหารงบประมาณให้คุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างสูงสุด

สุรศักดิ์ พันธุ์สง่า (2550 : 77 – 78) ได้ศึกษา การศึกษาการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกระบวนการวางแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนา การศึกษาของโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 อยู่ในระดับมากระดับปัญหาการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม พบว่า การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขึ้นกำกับติดตาม ประเมินผลและรายงาน ขึ้นการนำแผนไปปฏิบัติ จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนยังไม่มี การวางแผนกำกับติดตาม ประเมินผลและรายงาน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังขาด การกำกับติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน และมีส่วนร่วม ในการจัดทำเอกสารสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

ชัชวาล สิริกุล (2551 : 117 – 118) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2) จากแบบสอบถามปลายเปิดและสัมภาษณ์ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้เสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่เห็นว่า ควรเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา ควรเข้าร่วมรับรู้และให้ความเห็นชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา และควรช่วยในการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ควรประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ควรจัดหาวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยสอนวิชาชีพ ควรร่วมให้ขวัญและกำลังใจบุคลากรตามโอกาสสมควร ควรร่วมเสนอความคิดและการวางแผนพัฒนา สถานศึกษา และควรเสียสละเวลาเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ตามลำดับ จากการสัมภาษณ์ ควรอบรมความรู้ ทักษะให้คณะกรรมการสถานศึกษาได้มั่นใจ กล้าพูด กล้าเสนอแนะ ควรพาไปศึกษาดูงาน ควรให้คำตอบแทนการเข้าประชุม โรงเรียนขนาดเล็กขยายจุดอุปกรณ์ ควรมีการประสานงานที่ดี และโรงเรียนควรให้ข้อมูลพื้นฐานกับคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

พนาพร ภูจอมจิตร (2551 : 88 – 89) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู มีข้อที่มีค่าความถี่มากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน ควรเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้เงินงบประมาณในการบริหารสถานศึกษา ควรมีความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และควรเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้เงินงบประมาณในการบริหาร โครงการ/กิจกรรม

น้ำทิพย์ เสือสารรัตน์ (2552 : 80) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษาโดยอาสาเป็นสมาชิกของคณะกรรมการของโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ปกครองส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมปฐมนิเทศ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมนิทรรศการแสดงผลงาน โดยเข้าร่วมในฐานะผู้แสดงความคิดเห็นและร่วมบริจาคเงิน การเข้ารับการอบรมที่โรงเรียนจัดให้ นอกจากนั้น ในฐานะผู้สนับสนุนสถานศึกษา ผู้ปกครองมีส่วนสนับสนุนในการ

ทำความเข้าใจและให้ความร่วมมือปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงเรียน บริจาคเงิน และ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ผู้ปกครองคนอื่นทราบ ทำความเข้าใจและ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงเรียน และร่วมให้คำปรึกษาในเรื่องสุขภาพ เด็ก และพัฒนาการของเด็ก แต่ปัญหาในการมีส่วนร่วมกิจกรรมของโรงเรียนที่ผู้ปกครอง ไม่ สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เพราะไม่ได้รับแจ้งข่าวสาร รู้สึกว่าตนเองไม่พร้อม กิจกรรมที่จัดไม่ น่าสนใจ ไม่ตรงกับความต้องการมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนให้ ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรม และไม่ทราบความต้องการของโรงเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ ผู้ปกครองขาดทักษะความรู้ความชำนาญ โรงเรียนไม่ชี้แจงรายละเอียดความสำคัญให้ ผู้ปกครองทราบ

อนเนก บุญทิ (2554 : 117) ได้ศึกษา การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาด้านการ มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า 1) ผล การศึกษาปัญหาและระดับสภาพปัญหาของคณะกรรมการสถานศึกษาต่อการมีส่วนร่วมในการ บริหารผู้วิจัย และกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ทำการศึกษาโดยการจัดทำ Focus Group พบว่า สภาพการ ปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษายังไม่เหมาะสม กล่าวคือ คณะกรรมการสถานศึกษายังมีสภาพของการปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมในการ บริหารอยู่ในระดับน้อย ส่งผลให้โรงเรียนไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร 2) ผลการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารให้ดีขึ้นผู้วิจัยใช้กลยุทธ์ในการ พัฒนาโดยการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและการนิเทศ ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นทั้ง 3 กลยุทธ์แล้ว ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมใน การบริหารงานมากขึ้น และเกิดความพึงพอใจในผลสำเร็จของการมีส่วนร่วมที่ทำให้โรงเรียน ได้รับการพัฒนา

พัฒน์พงษ์ นาสมใจ (2555 : 103 – 104) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาราย ด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมี

ส่วนร่วมในการศึกษาและทำความเข้าใจในความมุ่งหมายหลักการของการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ควรมีการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบในการ จัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กำกับติดตามการ ดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับ การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็กดูแลเด็ก พิจารณา เสนอแนวทางและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริการทั่วไปของสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้านรวมทั้งสืบสาน จารีตประเพณีศิลปและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง สถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษา เป็นแหล่งวิทยากรของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ให้ความเห็นชอบ รายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาให้สถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการตาม ความเหมาะสมและความจำเป็นในแต่ละกรณีและปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจาก หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา

จากผลการศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าวอาจจะสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ จัดการศึกษา ชุมชนอยู่ในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือ และ อำนวยความสะดวกในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น ซึ่งรวมทั้งการสร้าง ความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษาและชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไป อย่างเกิดประสิทธิภาพและเกิดผลดีต่อสถานศึกษา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ไรด์เอาท์ (Rideout, 1997 : 3348-A) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหาร แบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management:SBM) ในนิวฟันแลนด์ และลาบราดอร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษาเข้ามา มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น ส่วนมากดำเนินการ โดยตั้งสภาโรงเรียน (School Council) การจัดทำข้อมูล ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ครู-อาจารย์ ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ในด้านงบประมาณ หลักสูตร บุคลากร สภาโรงเรียนและ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการ

จัดการศึกษาเลย ส่วนครูอาจารย์มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและมีขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีส่วนร่วมมากที่สุดทั้งผู้ปกครองและครู-อาจารย์ มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษา และต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานดังกล่าวไม่ต้องการให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างรุนแรงแต่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนแนวดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง มีอำนาจในการบริหารจัดการบุคลากรโดยตรง ตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นได้

แมทธิ และคนอื่น ๆ (Mathie and others. 1997 : 79 - 85) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษา ผลปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ขั้นพื้นฐาน 2 ประการ ได้แก่ การประเมินจากการมีส่วนร่วม และการศึกษารายกรณีซึ่งชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมจะมีการแสดงออกมาเมื่อมีการประเมิน บางครั้งจะแสดงออกน้อยกว่าความต้องการอันแท้จริงของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษามีหลากหลายในการประเมินที่แตกต่างกันออกไป ข้อจำกัดที่หลากหลายจะไม่มีผลกระทบต่อหลักประชาธิปไตยแต่อย่างใด

วิลคอกซ์ และรูทเซล (Wilcox and Reutzel. 1997 : 51- 344) ได้ศึกษาผลกระทบต่อภาระงานในการมีส่วนร่วมและผลที่จะเกิดต่อการศึกษาระดับกลาง พบว่า การวางแผนร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในการทำกิจกรรมกลุ่มของนักเรียนมัธยมศึกษา ตลอดจนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การเรียนร่วมกัน การจัดกิจกรรมกลุ่ม การมีส่วนร่วมของนักเรียน การปฏิบัติตามกฎระเบียบของนักเรียน ตลอดจนการทำงานร่วมกับผู้อื่น จากการศึกษาให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลกระทบของกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนเหล่านี้มักจะเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการมีส่วนร่วมและผลที่แสดงออกมา นักเรียนเหล่านี้จะมีการเข้าใจในวัฒนธรรมต่าง ๆ และจะทำให้ให้นักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ทำงานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด

แฮร์ริส (Harris. 1998 : 1437 - A) ได้ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในเมืองนามิเบียกับชุมชน โดยมีกรอบความคิดว่า “ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีส่วนส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า ก่อนที่นามิเบียจะทำความตกลงร่วมมือกับประเทศในทวีปยุโรป ชุมชนจะเป็นองค์กรที่มีบทบาทโดยตรงในการดูแลการจัด

การศึกษาโดยฝึกอบรมเยาวชนทำงานร่วมมือกับทางโรงเรียน ภายหลังจากมีการนำระบบการจัดการศึกษาจากยุโรปมาใช้ราวต้นศตวรรษที่ 18 ทำให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาลดลง แต่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาชีพการเรียนการสอนเข้ามามีบทบาทหน้าที่แทนการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกฝ่าย

เดอลานีย์ (DeLaney. 2000 : 2349-A) ได้ศึกษาความร่วมมือของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับท้องถิ่น ภายใต้อำนาจของโรงเรียนแห่งรัฐ โดยเน้นการศึกษาทัศนคติของ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีบทบาทในฐานะตัวแทนที่อยู่ในคณะกรรมการ โรงเรียน ที่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนความพึงพอใจและไม่พอใจต่อช่องทางในการสื่อสาร ผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างของการมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับบทบาทในการตัดสินใจของผู้ปกครองกับการมีวิสัยทัศน์ของนักศึกษามีผลทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มทั้งสองได้ ช่องทางการสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองที่เหมาะสมจะต้องเกี่ยวข้องกับเด็ก หรือ สถานการณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดการโต้แย้งระหว่างกันได้ เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางอย่างเปิด เผยและต่อเนื่องจะเพิ่มให้ผู้ปกครองมีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นและลดการเพิกเฉยลงได้ การไม่ส่งเสริมให้มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดและเปิดเผยจะนำไปสู่การโต้แย้งและประท้วงเกิดขึ้นได้ และเสียงเรียกร้องจากนักธุรกิจมืออาชีพ มีบทบาทมากกว่าเสียงเรียกร้องจากบุคคลในกลุ่มอื่น ๆ ในการทำให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

เฮอร์แมน (Herrmann. 2002 : 2111-A) ได้ศึกษาการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ในโรงเรียนใหม่แห่งหนึ่ง โดยการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะอาจารย์ ทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม เกี่ยวกับการมีประสบการณ์ ที่เป็นลักษณะชุมชนการเรียนรู้ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งใหม่ ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยสำคัญ 4 ปัจจัย ที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของมีการปฏิสัมพันธ์และเข้าไปมีส่วนร่วม นวัตกรรมชุมชน การมีค่านิยมและความเชื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การมีพลังและอิทธิพลเชิงพลวัตที่สรุปขึ้นภายในชุมชน และว่าการสร้างชุมชนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเป็นเรื่องน่ารู้และเป็นไปได้ ความพยายามในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ ซึ่งเน้นการวินิจฉัยความเชื่อ-ค่านิยม ที่ทุกคนร่วมกันและการปฏิบัติต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนอาจทำให้ข้อขัดแย้งในเรื่องขอบเขตและการถกกันลดหายไป

เบลล์ (Bell, 2005 : 201A) ได้ศึกษาความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในมลรัฐหลุยเซียนาและเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของกรรมการ โรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ากรรมการโรงเรียนมีระดับความคาดหวังในงานด้านบริหารงานบุคลากรในระดับมากที่สุด ส่วนงานอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

จากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโรงเรียน สรุปได้ว่าชุมชนมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียน แต่มีอุปสรรคคือ โรงเรียนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อย หากโรงเรียนให้โอกาสให้ความสำคัญกับชุมชน ทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่และหาแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนจะประสบผลสำเร็จเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนต่อไป

สรุปงานวิจัยทั้งในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา ปัญหาสำคัญเกิดจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และประสบการณ์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ดีพอ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญแก่บุคลากรทางการศึกษาต่าง ๆ ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก โรงเรียนควรให้ความสำคัญต่อบทบาท และหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้มากขึ้น ควรจัดให้มีระบบพัฒนาพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี ควรเปิดโอกาสให้ครูและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและปฏิบัติหน้าที่ทุกด้านอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ซึ่งการเข้าร่วมนั้นจำเป็นจะต้องมีการฝึกอบรมและเตรียมการในเรื่องของการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน 2) การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคน ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 3) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 4) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริการงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป 5) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนและเครือข่าย ซึ่งจะทำให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โรงเรียนมีคุณภาพ